५७ यःकालोधाताहंविश्वतोमुखः॥३३॥मृत्युःस अ०१०
र्वहरश्चाहमुद्भवश्चभविष्यतां॥कीर्तिःश्रीर्वाक्च
नारीणांस्मृतिर्मेधाधृतिःक्षमा॥३४॥बृहत्साम
तथासाम्नांगायत्रीछंदसामहं॥मासानांमार्ग
शीर्षोहमृतूनांकुसुमाकरः॥३५॥द्यूतंछल
यतामस्मितेजस्तेजस्विनामहं॥जयोस्मिव्य
वसायोस्मिसत्वंसत्ववतामहं॥३६॥वृष्णीनां
वासुदेवोस्मिपांडवानांधनंजयः॥मुनीनाम
प्यहंव्यासःकवीनामुशनाकविः॥३७॥दंडा ५७

दमयतामस्मिनीतिरस्मिजिगीषितां॥मौनंचै
वास्मिगुह्यानांज्ञानंज्ञानवतामहं॥३८॥यच्चा
पिसर्वभूतानांबीजंतदहमर्जुन॥नतदस्तिवि
नायत्स्यान्मयाभूतंचराचरं॥३९॥नांतोस्तिम
मदिव्यानांविभूतीनांपरंतप॥एषतूद्देशतः
प्रोक्तोविभूतेर्विस्तरोमया॥४०॥यद्यद्विभूतिम
त्सत्वंश्रीमदूर्जितमेववा॥तत्तदेवावगच्छत्वंम
मतेजोंशसंभवं॥४१॥अथवाबहुनैतेनकिं
ज्ञातेनतवार्जुन॥विष्टभ्याहमिदंकृत्स्नमेकां

श्रेन स्थितो जगत् ॥४२॥ ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगव
द्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्री
कृष्णार्जुनसंवादे
विभूतियोगो नाम
दशमोऽध्यायः॥१०॥
॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥
॥अर्जुन उवाच॥ म
दनुग्रहाय परमं गु
ह्यमध्यात्मसंज्ञितं

यत्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोऽयं विगतो मम ॥१॥
भवाप्ययौ हि भूतानां श्रुतौ विस्तरशो मया ॥
त्वत्तः कमलपत्राक्ष माहात्म्यमपि चाव्ययं ॥२॥
एवमेतद्यथात्थ त्वमात्मानं परमेश्वर ॥ द्रष्टुमि
च्छामि ते रूपमैश्वर्यं पुरुषोत्तम ॥३॥ मन्यसे य
दि तच्छक्यं मया द्रष्टुमिति प्रभो ॥ योगेश्वर ततो
मे त्वं दर्शयात्मानमव्ययं ॥४॥ श्रीभगवानुवा
च ॥ पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः
नानाविधानि दिव्यानि नानावर्णाकृतीनि च

५॥ पश्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौमरुत
स्तथा॥ बहून्यदृष्टपूर्वाणिपश्याश्चर्याणि
भारत॥६॥ इहैकस्थंजगत्कृत्स्नंपश्याद्य
सचराचरं॥ ममदेहेगुडाकेशयच्चान्यद्द्र
ष्टुमिच्छसि॥७॥ नतुमांशक्यसेद्रष्टुमनेनैव
स्वचक्षुषा॥ दिव्यंददामितेचक्षुःपश्यमेयो
गमैश्वरं॥८॥ संजयउवाच॥ एवमुक्त्वाततो
राजन्महायोगेश्वरोहरिः॥ दर्शयामासपार्था
यपरमंरूपमैश्वरं॥९॥ अनेकवक्त्रनयन

मनेकाद्भुतदर्शनं॥ अनेकदिव्याभरणंदिव्या
नेकोद्यतायुधं॥१०॥ दिव्यमाल्यांबरधरंदि
व्यगंधानुलेपनं॥ सर्वाश्चर्यमयंदेवमनंतंवि
श्वतोमुखं॥११॥ दिविसूर्यसहस्रस्यभवेद्यु
गपदुत्थिता॥ यदिभाःसदृशीसास्याद्भासस्त
स्यमहात्मनः॥१२॥ तत्रैकस्थंजगत्कृत्स्नंप्रवि
भक्तमनेकधा॥ अपश्यद्देवदेवस्यशरीरेपां
डवस्तदा॥१३॥ ततःसविस्मयाविष्टोहृष्टरो
माधनंजयः॥ प्रणम्यशिरसादेवंकृतांजलिर

भाषत॥१४॥अर्जुनउवाच॥पश्यामिदेवांस्त
वदेवदेहेसर्वांस्तथाभूतविशेषसंघान्॥ब्रह्मा
णमीशंकमलासनस्थमृषींश्चसर्वानुरगांश्च
दिव्यान्॥१५॥अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रंपश्या
मित्वांसर्वतोनंतरूपं॥नांतंनमध्यंनपुनस्तवा
दिंपश्यामिविश्वेश्वरविश्वरूपं॥१६॥किरी
टिनंगदिनंचक्रिणंचतेजोराशिंसर्वतोदीप्
तिमंतं॥पश्यामित्वांदुर्निरीक्ष्यंसमंताद्दीप्ता
नलार्कद्युतिमप्रमेयं॥१७॥त्वमक्षरंपरमंवे ६०

दितव्यंत्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानं॥त्वमव्य
यःशाश्वतधर्मगोप्तासनातनस्त्वंपुरुषोमतो
मे॥१८॥अनादिमध्यांतमनंतवीर्यमनंतबा
हुंशशिसूर्यनेत्रं॥पश्यामित्वांदीप्तहुताशव
क्त्रंस्वतेजसाविश्वमिदंतपंतं॥१९॥द्यावा
पृथिव्योरिदमंतरंहिव्याप्तंत्वयैकेनदिशश्च
सर्वाः॥दृष्ट्वाद्भुतंरूपमुग्रंतवेदंलोकत्रयंप्रव्य
थितंमहात्मन्॥२०॥अमीहित्वासुरसंघावि
शंतिकेचिद्भीताःप्रांजलयोगृणंति॥स्वस्ती

त्युक्त्वामहर्षिसिद्धसंघाः॥स्तुवंतित्वांस्तुतिभिः
पुष्कलाभिः॥२१॥रुद्रादित्यावसवोयेचसाध्या
विश्वेश्विनौमरुतश्चोष्मपाश्च॥गंधर्वयक्षासु
रसिद्धसंघावीक्ष्यंतेत्वांविस्मिताश्चैवसर्वे॥२२
रूपंमहत्तेबहुवक्त्रनेत्रंमहाबाहोबहुबाहू
रूपादं॥बहूदरंबहुदंष्ट्राकरालंदृष्ट्वालोकाः
प्रव्यथितास्तथाहं॥२३॥नभस्पृशंदीप्तमनेक
वर्णंव्यात्ताननंदीप्तविशालनेत्रं॥दृष्ट्वाहित्वां
प्रव्यथितांतरात्माधृतिंनविंदामिशमंचविष्णो

दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानिदृष्ट्वैवकालान
लसन्निभानि॥दिशोनजानेनलभेचशर्मप्र
सीददेवेशजगन्निवास॥२४॥अमीचत्वांधृत
राष्ट्रस्यपुत्राःसर्वेसहैवावनिपालसंघैः॥
भीष्मोद्रोणःसूतपुत्रस्तथासौसहास्मदीयै
रपियोधमुख्यैः॥२६॥वक्त्राणितेत्वरमाणा
विशंति॥दंष्ट्राकरालानिभयानकानि॥केचि
द्विलग्नादशनांतरेषुसंदृश्यंतेचूर्णितैरुत्तमां
गैः॥२७॥यथानदीनांबहवोंबुवेगाःसमुद्र

मेवाभिमुखाद्रवंति ॥ तथा तवामी नरलोकवी
रा विशंति वक्त्राण्यभिविज्वलंति ॥ २८ ॥ यथा प्र
दीप्तं ज्वलनं पतंगा विशंति नाशाय समृद्धवेगाः
तथैव नाशाय विशंति लोकास्तवापि वक्त्रा
णि समृद्धवेगाः ॥ २९ ॥ लेलिह्यसे ग्रसमानः स
मंताल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः ॥ तेजोभि
रापूर्य जगत्समग्रं भासस्तवोग्राः प्रतपंति विष्णो
॥ ३० ॥ आख्याहि मे को भवानुग्ररूपो नमोस्तु
ते देववर प्रसीद ॥ विज्ञातुमिच्छामि भवंतमा

द्यं न हि प्रजानामि तव प्रवृत्तिं ॥ ३१ ॥ श्रीभगवा
नुवाच ॥ कालोस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो लो
कान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः ॥ ऋतेपि त्वां न भवि
ष्यंति सर्वे येवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः
॥ ३२ ॥ तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व जित्वा श
त्रून्भुंक्ष्व राज्यं समृद्धं ॥ मयैवैते निहताः पूर्व
मेव निमित्तमात्रं भव सव्यसाचिन् ॥ ३३ ॥ द्रो
णं च भीष्मं च जयद्रथं च कर्णं तथान्यानपि
योधवीरान् ॥ मयाहतांस्त्वं जहि माव्यथिष्ठा

युध्यस्वजेतासिरणेसपत्नान्॥३४॥संजयउवा
च॥एतछ्रुत्वावचनंकेशवस्यकृतांजलिर्वे
पमानःकिरीटी॥नमस्कृत्वाभूयएवाहकृष्णं
सगद्गदंभीतभीतःप्रणम्य॥३५॥अर्जुनउवा
च॥स्थानेहृषीकेशतवप्रकीर्त्याजगत्प्रह
ष्यत्यनुरज्यतेच॥रक्षांसिभीतानिदिशोद्रवं
तिसर्वेनमस्यंतिचसिद्धसंघाः॥३६॥कस्मा
च्चतेननमेरन्महात्मन्गरीयसेब्रह्मणोप्या
दिकर्त्रे॥अनंतदेवेशजगन्निवासत्वमक्ष

रंसदसत्तत्परंयत्॥३७॥त्वमादिदेवःपुरुष
पुराणस्त्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानं॥वेत्ता
सिवेद्यंचपरंचधाम॥त्वयाततंविश्वमनंत
रूप॥३८॥वायुर्यमोग्निर्वरुणःशशांकःप्र
जापतिस्त्वंप्रपितामहश्च॥नमोनमस्तेस्तुस
हस्रकृत्वः॥पुनश्चभूयोपिनमोनमस्ते॥३९॥
नमःपुरस्तादथपृष्ठतस्तेनमोस्तुतेसर्वत
एवसर्व॥अनंतवीर्यामितविक्रमस्त्वंसर्वं
समाप्नोषिततोसिसर्वः॥४०॥सखेतिमत्वाप्र

सभंयदुक्तं।हेकृष्णहेयादवहेसखेति।अजा अ०११
नतामहिमानंतवेदं।मयाप्रमादात्प्रणयेनवा
पि॥४१॥यच्चावहासार्थमसत्कृतोसि।विहार
शय्यासनभोजनेषु।एकोथवाप्यच्युततत्स
मक्षं।तत्क्षामयेत्वामहमप्रमेयं॥४२॥पिता
सिलोकस्यचराचरस्य।त्वमस्यपूज्यश्चगु
रुर्गरीयान्।नत्वत्समोस्त्यभ्यधिकःकुतोन्यो
लोकत्रयेप्यप्रतिमप्रभावः॥४३॥तस्मात्प्रण
म्यप्रणिधायकायं।प्रसादयेत्वामहमीशमी ६४

ड्यं।पितेवपुत्रस्यसखेवसख्युः।प्रियःप्रि
यायार्हसिदेवसोढुं॥४४॥अदृष्टपूर्वंहृषितो
स्मिदृष्ट्वा।भयेनचप्रव्यथितंमनोमे।तदेवमे
दर्शयदेवरूपं।प्रसीददेवेशजगन्निवास॥४५
किरीटिनंगदिनंचक्रहस्त।मिच्छामित्वांद्रष्टु
महंतथैव।तेनैवरूपेणचतुर्भुजेन।सहस्रबा
हो भवविश्वमूर्ते॥४६॥श्रीभगवानुवाच।मया
प्रसन्नेनतवार्जुनेदं रूपंपरंदर्शितमात्मयो
गात्।तेजोमयंविश्वमनंतमाद्यं।यन्मेत्वदन्ये

नन दृष्टपूर्वं ॥ ४७ ॥ नवेदयज्ञाध्ययनैर्नदानै
र्नचक्रियाभिर्नतपोभिरुग्रैः ॥ एवंरूपःशक्य
अहंनृलोके ॥ द्रष्टुंत्वदन्येनकुरुप्रवीर ॥ ४८
मातेव्यथामाचविमूढभावो ॥ दृष्ट्वारूपंघोर
मीदृङ्ममेदं ॥ व्यपेतभीःप्रीतमनाःपुनस्त्वं तदे
वमेरूपमिदंप्रपश्य ॥ ४९ ॥ संजयउवाच ॥ इत्य या
र्जुनंवासुदेवस्तथोक्त्वास्वकंरूपंदर्शयामा
सभूयः ॥ आश्वासयामासचभीतमेनंभूत्वापु
नःसौम्यवपुर्महात्मा ॥ ५० ॥ अर्जुनउवाच ॥ दृ

दंमानुषंरूपं ॥ तवसौम्यंजनार्दन ॥ इदानीम-
स्मिसंवृत्तःसचेताःप्रकृतिंगतः ॥ ५१ ॥ श्रीभगवा
नुवाच ॥ सुदुर्दर्शमिदंरूपंदृष्टवानसियन्मम
देवाअप्यस्यरूपस्य ॥ नित्यंदर्शनकांक्षिणः
५२ ॥ नाहंवेदैर्नतपसानदानेननचेज्यया ॥ श
क्यएवंविधोद्रष्टुंदृष्टवानसिमांयथा ॥ ५३ ॥
भक्त्यात्वनन्ययाशक्यअहमेवंविधोर्जुन ॥
ज्ञातुंद्रष्टुंचतत्वेनप्रवेष्टुंचपरंतप ॥ ५४ ॥ म
त्कर्मकृन्मत्परमोमद्भक्तःसंगवर्जितः ॥ निर्वै

र:सर्वभूतेषुयःसमामेतिपांडव॥५५॥हरिः

ॐतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्म

विद्यायांयोग।
शास्त्रेश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेवि
श्वरूपसंदर्श
नयोगोनामए
कादशोध्यायः
॥११॥ ॥७॥ ॥

॥अर्जुनउवाच॥एवंसततयुक्तायेभक्तास्त्वां
पर्युपासते॥येचाप्यक्षरमव्यक्तंतेषांकेयोग
वित्तमाः॥१॥श्रीभगवानुवाच॥मय्यावेश्यम
नोयेमांनित्ययुक्ताउपासते॥श्रद्धयापरयोपे
तास्तेमेयुक्ततमामताः॥२॥येत्वक्षरमनिर्दे
श्यमव्यक्तंपर्युपासते॥सर्वत्रगमचिंत्यंचकू
टस्थमचलंध्रुवं॥३॥सन्नियम्येंद्रियग्रामं
सर्वत्रसमबुद्धयः॥तेप्राप्नुवंतिमामेवसर्व
भूतहितेरताः॥४॥क्लेशोधिकतरस्तेषामव्य

क्तासक्तचेतसां ॥ अव्यक्ता हि गतिर्दुःखंदेह
वद्भिरवाप्यते ॥ ५ ॥ येतुसर्वाणिकर्माणिमयि
सन्यस्यमत्पराः ॥ अनन्येनैवयोगेनमांध्या
यंतउपासते ॥ ६ ॥ तेषामहंसमुद्धर्तामृत्युसं
सारसागरात् ॥ भवामिनचिरात्पार्थमय्यावे
शितचेतसां ॥ ७ ॥ मय्येवमनआधत्स्वमयिबु
द्धिंनिवेशय ॥ निवसिष्यसिमय्येवअतऊ
र्ध्वंनसंशयः ॥ ८ ॥ अथचित्तंसमाधातुंनश
क्नोषिमयिस्थिरं ॥ अभ्यासयोगेनततोमा

मिच्छाप्तुंधनंजय ॥ ९ ॥ अभ्यासेप्यसमर्थो
सिमत्कर्मपरमोभव ॥ मदर्थमपिकर्माणिकु
र्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि ॥ १० ॥ अथैतदप्यशक्तो
सिकर्तुंमद्योगमाश्रितः ॥ सर्वकर्मफल-
त्यागंततःकुरुयतात्मवान् ॥ ११ ॥ श्रेयोहि
ज्ञानमभ्यासात् ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते ॥ ध्या
नात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरं ॥ १२ ॥
अद्वेष्टासर्वभूतानांमैत्रःकरुणएवच ॥ निर्ममो
निरहंकारःसमदुःखसुखःक्षमी ॥ १३ ॥ संतु

ष्टः सततंयोगीयतात्मादृढनिश्चयः ॥ मय्यर्पि
तमनोबुद्धिर्योमद्भक्तःसमेप्रियः ॥ १४ ॥ यस्मा
न्नोद्विजतेलोकोलोकान्नोद्विजतेचयः ॥ ह
र्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तोयःसचमेप्रियः ॥ १५ ॥
अनपेक्षःशुचिर्दक्षःउदासीनोगतव्यथः ॥
सर्वारंभपरित्यागीयोमद्भक्तःसमेप्रियः ॥ १६
योनहृष्यतिनद्वेष्टिनशोचतिनकांक्षति ॥
शुभाशुभपरित्यागीभक्तिमान्यःसमेप्रि
यः ॥ १७ ॥ समःशत्रौचमित्रेचतथामानाप

~~रित्यागीभक्ति~~मानयोः ॥ शीतोष्णसुखदुः
खेषुसमःसंगविवर्जितः ॥ १८ ॥ तुल्यनिंदास्तु
तिर्मौनीसंतुष्टोयेनचित ॥ अनिकेतःस्थिरम
तिर्भक्तिमान्मेप्रियोनरः ॥ १९ ॥ येतुधर्म्यामृत
मिदंयथोक्तंपर्युपासते ॥ श्रद्दधानामत्पर
माभक्तास्तेतीवमेप्रियाः ॥ २० ॥ हरिःॐतत्स
दितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्या
यांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेभक्तियो
गोनामद्वादशोध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ छ ॥ ।१

।।अर्जुनउवाच॥प्रकृतिंपुरुषंचैवक्षेत्रंक्षेत्र।
ज्ञमेवच॥एतद्वेदितुमिछामिज्ञानंज्ञेयंचकेश
व॥१॥श्रीभगवानुवाच॥इदंशरीरंकौंतेय
क्षेत्रमित्यभिधी
यते॥एतद्योवेत्ति
तंप्राहुःक्षेत्रज्ञमि
तितद्विदः॥२॥क्षे
त्रज्ञंचापिमांवि।
द्धिसर्वक्षेत्रेषुभा

रत॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम॥२॥
तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्चयद्विकारियतश्चयत्॥स
चयोयत्प्रभावश्चतत्समासेनमेशृणु॥३॥ऋ
षिभिर्बहुधागीतंछंदोभिर्विविधैःपृथक्॥
ब्रह्मसूत्रपदैश्चैवहेतुमद्भिर्विनिश्चितैः॥४
महाभूतान्यहंकारोबुद्धिरव्यक्तमेवच॥इंद्रि
याणिदशैकंचपंचचेंद्रियगोचराः॥५॥इ
च्छाद्वेषःसुखंदुःखंसंघातश्चेतनाधृतिः॥ए
तत्क्षेत्रंसमासेनसविकारमुदाहृतं॥६॥अ।

 मानित्वमदंभित्वमहिंसाक्षांतिरार्जवं। आचार्यो
पासनंशौचंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः॥ ७॥ इंद्रि
यार्थेषुवैराग्यमनहंकारएवच। जन्ममृत्यु
जराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनं॥ ८॥ असक्ति
रनभिष्वंगःपुत्रदारगृहादिषु॥ नित्यंचसम
चित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु॥ ९॥ मयिचान
न्ययोगेनभक्तिरव्यभिचारिणी। विविक्तदे
शसेवित्वमरतिर्जनसंसदि॥ १०॥ अध्यात्म
ज्ञाननित्यत्वंतत्वज्ञानार्थदर्शनं। एतज्ज्ञानमि

तिप्रोक्तमज्ञानंयदतोन्यथा॥ ११॥ ज्ञेयंयत्तत्प्र
वक्ष्यामियज्ज्ञात्वामृतमश्नुते। अनादिमत्प
रंब्रह्मनसत्तन्नासदुच्यते॥ १२॥ सर्वतःपाणि
पादंतत्सर्वतोक्षिशिरोमुखं। सर्वतःश्रुतिम
ल्लोकेसर्वमावृत्यतिष्ठति॥ १३॥ सर्वेंद्रियगु
णाभासंसर्वेंद्रियविवर्जितं। असक्तंसर्वभृ
च्चैवनिर्गुणंगुणभोक्तृच॥ १४॥ बहिरंतश्च
भूतानामचरंचरमेवच। सूक्ष्मत्वात्तदवि
ज्ञेयंदूरस्थंचांतिकेचतत्॥ १५॥ अविभक्तं

च भूतेषु विभक्तमिव च स्थितं । भूतभर्तृ च
तज्ज्ञेयं ग्रसिष्णु प्रभविष्णु च ॥१६॥ ज्योतिषाम
पि तज्ज्योतिस्तमसः परमुच्यते । ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञा
नगम्यं हृदि सर्वस्य धिष्ठितं ॥१७॥ इति क्षेत्रं त
था ज्ञानं ज्ञेयं चोक्तं समासतः । मद्भक्त एतद्वि
ज्ञाय मद्भावायोपपद्यते ॥१८॥ प्रकृतिं पुरुषं
चैव विद्ध्यनादी उभावपि । विकारांश्च गु
णांश्चैव विद्धि प्रकृतिसंभवान् ॥१९॥ कार्य
कारणकर्तृत्वे हेतुः प्रकृतिरुच्यते । पुरुषः

सुखदुःखानां भोक्तृत्वे हेतुरुच्यते ॥२०॥ पु
रुषः प्रकृतिस्थो हि भुंक्ते प्रकृतिजान् गुणान्
कारणं गुणसंगोस्य सदसद्योनिजन्मसु
२१॥ उपद्रष्टानुमंता च भर्ता भोक्ता महेश्वरः
परमात्मेति चाप्युक्तो देहेस्मिन्पुरुषः परः ॥
२२॥ य एवं वेत्ति पुरुषं प्रकृतिं च गुणैः सह
सर्वथा वर्तमानोपि न स भूयोभिजायते ॥२३
ध्यानेनात्मनि पश्यंति केचिदात्मानमात्म
ना । अन्ये सांख्येन योगेन कर्मयोगेन चाप

रे॥ २४॥ अन्येत्वेवमजानंतः श्रुत्वान्येभ्य उपा
सते॥ तेपिचातितरंत्येवमृत्युंश्रुतिपरायणाः
२५॥ यावत्संजायतेकिंचित्सत्वंस्थावरजंग
मं॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धिभरतर्षभ॥ २६
समंसर्वेषुभूतेषुतिष्ठंतंपरमेश्वरं॥ विनश्य
त्सुअविनश्यंतंयः पश्यतिसपश्यति॥ २७॥ स
मंपश्यन्हिसर्वत्रसमवस्थितमीश्वरं॥ नहिन
स्त्यात्मनात्मानंततोयातिपरांगतिं॥ २८॥ प्रकृ
त्यैवचकर्माणिक्रियमाणानिसर्वशः॥ यः

पश्यतितथात्मानमकर्तारंसपश्यति॥ २९॥
यदाभूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति॥
ततएवचविस्तारंब्रह्मसंपद्यतेतदा॥ ३०॥
अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः
शरीरस्थोपिकौंतेयनकरोतिनलिप्यते॥ ३१
यथासर्वगतंसौक्ष्म्यादाकाशंनोपलिप्य
ते॥ सर्वत्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते
ते॥ ३२॥ यथाप्रकाशयत्येकः कृत्स्नंलोका
मिमंरविः॥ क्षेत्रंक्षेत्रीतथाकृत्स्नंप्रकाशय
तिभारत॥ ३३॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमंतरंज्ञा

गी० नचक्षुषा॥ भूतप्रकृतिमोक्षंचयेविदुर्यांतिते अ०१३
परं॥३४॥ ॐतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूप
निषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णा

र्जुनसंवादेक्षे।
त्रक्षेत्रज्ञयोगो।
नामत्रयोदशो
ध्यायः॥१३॥ ॥
॥श्रीभगवानुवा
च॥ परंभूयःप्र ७३
वक्ष्यामिज्ञानानां

ज्ञानमुत्तमं॥ यज्ज्ञात्वामुनयःसर्वेपरांसिद्धिमि
तोगताः॥१॥ इदंज्ञानमुपाश्रित्यममसाधर्म्य
मागताः॥ सर्गेपिनोपजायंतेप्रलयेनव्यथंति
च॥२॥ ममयोनिर्महद्ब्रह्मतस्मिन्गर्भंदधाम्यहं
संभवःसर्वभूतानांततोभवतिभारत॥३॥ सर्व
योनिषुकौंतेयमूर्तयःसंभवंतियाः॥ तासांब्रह्म
महद्योनिरहंबीजप्रदःपिता॥४॥ सत्वंरजस्तम
इतिगुणाःप्रकृतिसंभवा॥ निबध्नंतिमहाबा
होदेहेदेहिनमव्ययं॥५॥ तत्रसत्वंनिर्मलत्वा

त्प्रकाशकमनामयं॥ सुखसंगेनबध्नातिज्ञान
संघेनचानघ॥६॥ रजोरागात्मकंविद्धितृष्णासं
गसमुद्भव॥ तन्निबध्नातिकौंतेयकर्मसंगेन
देहिनां॥७॥ तमस्त्वज्ञानजंविद्धिमोहनंसर्वदे
हिनां॥ प्रमादालस्यनिद्राभिस्तन्निबध्नातिभा
रभारत॥८॥ सत्वंसुखेसंजयतिरजःकर्मणि
भारत॥ ज्ञानमावृत्यतुतमःप्रमादेसंजयत्युत
॥९॥ रजस्तमश्चाभिभूयसत्वंभवतिभारत
रजःसत्वंतमश्चैवतमःसत्वंरजस्तथा॥१०॥

सर्वद्वारेषुदेहेस्मिन्प्रकाशउपजायते॥ ज्ञा
नंयदातदाविद्याद्विवृद्धंसत्वमित्युत॥११॥
लोभःप्रवृत्तिरारंभःकर्मणामशमःस्पृहा॥ र
जस्येतानिजायंतेविवृद्धेभरतर्षभ॥१२॥ अ
प्रकाशोप्रवृत्तिश्चप्रमादोमोहएवच॥ तमस्ये
तानिजायंतेविवृद्धेकुरुनंदन॥१३॥ यदास
त्वेप्रवृद्धेतुप्रलयंयातिदेहभृत्॥ तदोत्तमवि
दांलोकानमलान्प्रतिपद्यते॥१४॥ रजसिप्र
लयंगत्वाकर्मसंगिषुजायते॥ तथाप्रलीन

स्तमसिमूढयोनिषुजायते ॥१५॥ कर्मणः सुकृतः
स्याहुः सात्विकंनिर्मलंफलं ॥ रजसस्तुफलंदुः
खमज्ञानंतमसःफलं ॥१६॥ सत्वात्संजायतेज्ञा
नंरजसोलोभएवच ॥ प्रमादमोहौतमसोभव
तोज्ञानमेवच ॥१७॥ ऊर्ध्वंगछंतिसत्वस्थाः मध्ये
तिष्टंतिराजसाः ॥ जघन्यगुणवृत्तस्थाः अधो
गछंतितामसाः ॥१८॥ नान्यंगुणेभ्यः कर्तारंय
दाद्रष्टानुपश्यति ॥ गुणेभ्यश्चपरंवेत्तिमद्भावं
सोधिगछति ॥१९॥ गुणानेतानतीत्यत्रीन्

देहीदेहसमुद्भवान् ॥ जन्ममृत्युजरादुःखैर्वि
मुक्तोमृतमश्नुते ॥२०॥ अर्जुनउवाच ॥ कैर्लिं
गैः स्त्रीन्गुणानेतानतीतोभवतिप्रभो ॥ किमा
चारः कथंचैतान् स्त्रीन्गुणानतिवर्तते ॥२१॥
श्रीभगवानुवाच ॥ प्रकाशंचप्रवृत्तिंचमोह
मेवचपांडव ॥ नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानि ननिवृत्ता
निकांक्षति ॥२२॥ उदासीनवदासीनोगुणै
र्योनविचाल्यते ॥ गुणावर्ततइत्येवयोवति
ष्टतिनेंगते ॥२३॥ समदुःखसुखस्वस्थः सम

लोष्टाश्मकांचनः॥तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुल्य
निंदात्मसंस्तुतिः॥२४॥मानापमानयोस्तुल्य
स्तुल्योमित्रारिपक्षयोः॥सर्वारंभपरित्यागीगु
णातीतःसउच्यते॥२५॥मांचयोव्यभिचारेण
भक्तियोगेनसेवते॥सगुणान्समतीत्यैतान्
ब्रह्मभूयायकल्पते॥२६॥ब्रह्मणोहिप्रतिष्ठा
हममृतस्याव्ययस्यच॥शाश्वतस्यचधर्मस्य
सुखस्यैकांतिकस्यच॥२७॥ॐतत्सदिति
श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां

योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेगुणत्रयवि
भागयोगोनामचतुर्दशोध्यायः॥१४॥ ॥छ॥
॥श्रीभगवानुवाच॥

ऊर्ध्वमूलमधःशा
खमश्वत्थंप्राहुरव्य
यं॥छंदांसियस्यपर्णा
नियस्तंवेदसवेदवि
त्॥१॥अधश्चोर्ध्वंप्र
सृतास्तस्यशाखा

 णप्रवृद्धाविषयप्रवालाः॥ अधश्चमूलान्यनु
संततानिकर्मानुबंधीनिमनुष्यलोके॥ २॥ नरू
पमस्येहतथोपलभ्यते नांतोनचादिर्नचसंप्र
तिष्टा॥ अश्वत्थमेनंसुविरूढमूलमसंगशस्त्रेण
दृढेनछित्वा॥ ३॥ ततःपदंतत्परिमार्गितव्यंयस्मि
न्गतानिवर्ततिभूयः तमेवचाद्यंपुरुषंप्रपद्ये
यतःप्रवृत्तिःप्रसृतापुराणी॥ ४॥ निर्मानमोहाजि
तसंगदोषा अध्यात्मनित्याविनिवृत्तकामाः॥
द्वंद्वैर्विमुक्ताःसुखदुःखसंज्ञैर्गछंत्यमूढाःपद

मव्ययंतत्॥ ५॥ नतद्भासयतेसूर्योनशशांको
नपावकः॥ यद्गत्वानिवर्तंतेतद्धामपरमंमम
॥ ६॥ ममैवांशोजीवलोकेजीवभूतःसनातनः
मनःषष्टानींद्रियाणिप्रकृतिस्थानिकर्षति॥ ७
शरीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः॥ गृही
त्वैतानिसंयातिवायुर्गंधानिवाशयात्॥ ८॥ श्रो
त्रंचक्षुःस्पर्शनंचरसनंघ्राणमेवच॥ अधिष्टा
यमनश्चायंविषयानुपसेवते॥ ९॥ उत्क्रामंत
स्थितंवापिभुंजानंवागुणान्वितं॥ विमूढानानु

पश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषः ॥ १० ॥ यतंतोयो
गिनश्चैनंपश्यंत्यात्मन्यवस्थितं । यतंतोप्यकृ
तात्मानोनैनंपश्यंत्यचेतसः ॥ ११ ॥ यदादित्य
गतंतेजोजगद्भासयतेखिलं । यच्चंद्रमसिय
च्चाग्नौतत्तेजोविद्धिमामकं ॥ १२ ॥ गामाविश्य
चभूतानिधारयाम्यहमोजसा । पुष्णामिचौष
धीःसर्वाःसोमोभूत्वारसात्मकः ॥ १३ ॥ अहंवै
श्वानरोभूत्वाप्राणिनांदेहमाश्रितः । प्राणा
पानसमायुक्तःपचाम्यन्नंचतुर्विधं ॥ १४ ॥ स

र्वस्यचाहंहृदिसन्निविष्टोमत्तःस्मृतिर्ज्ञान
मपोहनंच । वेदैश्चसर्वैरहमेववेद्योवेदांत
कृद्वेदविदेवचाहं ॥ १५ ॥ द्वाविमौपुरुषौलो
केक्षरश्चाक्षरएवच । क्षरःसर्वाणिभूतानि
कूटस्थोक्षरउच्यते ॥ १६ ॥ उत्तमःपुरुषस्त्व
न्यःपरमात्मेत्युदाहृतः । योलोकत्रयमावि
श्यबिभर्त्यव्ययईश्वरः ॥ १७ ॥ यस्मात्क्षरम
तीतोहमक्षरादपिचोत्तमः । अतोस्मिलोके
वेदेचप्रथितःपुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥ योमामेव

गी० मसंमूढोजानातिपुरुषोत्तमं ।ससर्वविद्भज अ०१५
तिमांसर्वभावेनभारत ।१९। इतिगुह्यतमंशा
स्त्रमिदमुक्तंमयानघ । एतद्बुध्वाबुद्धिमान्स्या
त्कृतकृत्यश्चभारत ।२०। ॐतत्सदितिश्रीम
द्भगवद्गीतासूपनि
षत्सुब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रेश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेपुरुषो
त्तमयोगोनामपंचद ७९
शोध्यायः ।१५। ।छ।

।श्रीभगवानुवाच । अभयंसत्वसंशुद्धिर्ज्ञान
योगव्यवस्थितिः । दानंदमश्चयज्ञश्चस्वा
ध्यायस्तपआर्जवं ।१। अहिंसासत्यमक्रोधः
स्त्यागःशांतिरपैशुनं । दयाभूतेष्वलोलुप्त्वंमा
र्दवंह्रीरचापलं ।२। तेजःक्षमाधृतिःशौचम
द्रोहोनातिमानिता । भवंतिसंपदंदैवीमभि
जातस्यभारत ।३। दंभोदर्पोभिमानश्चक्रो
धःपारुष्यमेवच । अज्ञानंचाभिजातस्यपा
र्थसंपदमासुरीं ।४। दैवीसंपद्विमोक्षायनि
य। बंधायासुरीमता । माशुचःसंपदंदैवीमभिजा

त्तोसिपांडव ॥५॥ द्वौभूतसर्गौलोकेस्मिन्दैवआ
सुरएवच ॥ दैवोविस्तरशः प्रोक्तआसुरंपार्थमे
शृणु ॥६॥ प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचजनानविदुरासु
राः ॥ नशौचंनापिचाचारोनसत्यंतेषुविद्यते ॥७॥
असत्यमप्रतिष्ठंतेजगदाहुरनीश्वरं ॥ अपर-
स्परसंभूतंकिमन्यत्कामहैतुकं ॥८॥ एतांदृष्टि
मवष्टभ्यनष्टात्मानोल्पबुद्धयः ॥ प्रभवंत्युग्रक
र्माणःक्षयायजगतोहिताः ॥९॥ काममाश्रित्य
दुःपूरंदंभमानमदान्विताः ॥ मोहाद्गृहीत्वास
द्ग्राहान्प्रवर्तंतेशुचिव्रताः ॥१०॥ चिंतामपरि

मेयांचप्रलयांतामुपाश्रिताः ॥ कामोपभोगप
रमाएतावदितिनिश्चिताः ॥११॥ आशापाशश
तैर्बद्धाःकामक्रोधपरायणाः ॥ ईहंतेकामभोगा
र्थमन्यायेनार्थ संचयान् ॥१२॥ इदमद्यमयाल
ब्धमिमंप्राप्स्येमनोरथं ॥ इदमस्तीदमपिमेभ
विष्यतिपुनर्धनं ॥१३॥ असौमयाहतःशत्रुर्ह
निष्येचापरानपि ॥ ईश्वरोहमहंभोगीसिद्धोहं
बलवान्सुखी ॥१४॥ आढ्योभिजनवानस्मि
कोन्योस्तिसदृशोमया ॥ यक्ष्येदास्यामिमोदि

ष्यइत्यज्ञानविमोहिताः॥१५॥ अनेकचित्तवि
भ्रांतामोहजालसमावृताः॥प्रसक्ताःकामभोगे
षुपतंतिनरकेऽशुचौ॥१६॥ आत्मसंभाविताःस्त
ब्धाधनमानमदान्विताः॥यजंतेनामयज्ञैस्तेदं
भेनाविधिपूर्वकं॥१७॥ अहंकारंबलंदर्पंका
मंक्रोधंचसंश्रिताः॥मामात्मपरदेहेषुप्रद्वि
षंतोऽभ्यसूयकाः॥१८॥ तानहंद्विषतःक्रूरान्सं
सारेषुनराधमान्॥क्षिपाम्यजस्रमशुभाना
सुरीष्वेवयोनिषु॥१९॥ आसुरींयोनिमापन्ना

मूढाजन्मनिजन्मनि॥मामप्राप्यैवकौंतेयततो
यांत्यधमांगतिं॥२०॥ त्रिविधंनरकस्येदंद्वारं
नाशनमात्मनः॥कामक्रोधस्तथालोभस्तस्मा
देतत्त्रयंत्यजेत्॥२१॥ एतैर्विमुक्तःकौंतेयत
मोद्वारैस्त्रिभिर्नरः॥आचरत्यात्मनःश्रेयःस्त
तोयातिपरांगतिं॥२२॥ यःशास्त्रविधिमुत्सृ
ज्यवर्ततेकामकारतः॥नससिद्धिमवाप्नो
तिनसुखंनपरांगतिं॥२३॥ तस्माच्छास्त्रंप्रमा
णंतेकार्याकार्यव्यवस्थितौ॥ज्ञात्वाशास्त्र

विधानोक्तंकर्मकर्त्तुमिहार्हसि॥२४॥ॐतत्सदि
तिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रेश्रीकृ
ष्णार्जुनसंवादेदै
वासुरसंपद्विभा
गयोगोनामषोड
शोऽध्यायः॥१६॥
॥छ॥ ॥छ॥ ॥
॥श्री॥ ॥श्री॥ ॥

॥अर्जुनउवाच॥येशास्त्रविधिमुत्सृज्ययजंते
श्रद्धयान्विताः॥तेषांनिष्ठातुकाकृष्णसत्वमाहो
रजस्तमः॥१॥श्रीभगवानुवाच॥त्रिविधाभव
तिश्रद्धादेहिनांसास्वभावजा॥सात्विकीराज
सीचैवतामसीचेतितांशृणु॥२॥सत्वानुरूपा
सर्वस्यश्रद्धाभवतिभारत॥श्रद्धामयोयंपुरु
षोयोयच्छ्रद्धःसएवसः॥३॥यजंतेसात्विका
देवान्यक्षरक्षांसिराजसाः॥प्रेतान्भूतगणां
श्चान्येयजंतेतामसाजनाः॥४॥अशास्त्रवि

हितंघोरंतप्यंत्तेयेतपोजना:॥दंभाहंकारसंयु
क्ता:कामरागबलान्विता:॥५॥कर्षयंत:शरी
रस्थंभूतग्राममचेतस:॥मांचैवांत:शरीरस्थं
तान्विध्यासुरनिश्चयान्॥६॥आहारस्त्वपि
सर्वस्यत्रिविधोभवतिप्रिय:॥यज्ञस्तपस्त-
थादानंतेषांभेदमिमंशृणु॥७॥आयु:सत्व
बलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धना:॥रस्या:स्नि
ग्धास्थिराहृद्याआहारा:सात्विकप्रिया:॥८॥
कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिन:

व

आहाराराजसस्येष्टादु:खशोकामयप्रदा:॥९॥
यातयामंगतरसंपूतिपर्युषितंचयत्॥उछिष्ट
मपिचामेध्यंभोजनंतामसप्रियं॥१०॥अफला
कांक्षिभिर्यज्ञोविधिदृष्टोयइज्यते॥यष्टव्य
मेवेतिमन:समाधायससात्विक:॥११॥अभि
संधायतुफलंदंभार्थमपिचैवयत्॥इज्यतेभ
रतश्रेष्ठतंयज्ञंविद्धिराजसं॥१२॥विधिहीनम
सृष्टान्नंमंत्रहीनमदक्षिणं॥श्रद्धाविरहितंय
ज्ञंतामसंपरिचक्षते॥१३॥देवद्विजगुरुप्राज्ञ

पूजनंशौचमार्जवं॥ब्रह्मचर्यमहिंसाचशारीरं
तपउच्यते॥१४॥अनुद्वेगकरंवाक्यंसत्यंप्रिय
हितंचयत्॥स्वाध्यायाभ्यसनंचैववाङ्मयंतप
उच्यते॥१५॥मनःप्रसादःसौम्यत्वंमौनमात्मवि
निग्रहः॥भावसंशुद्धिरित्येतत्तपोमानसमुच्य
ते॥१६॥श्रद्धयापरयातप्तंतपस्तत्त्रिविधंनरैः
अफलाकांक्षिभिर्युक्तैःसात्विकंपरिचक्षते॥१७॥
सत्कारमानपूजार्थंतपोदंभेनचैवयत्॥क्रि
यतेतदिहप्रोक्तंराजसंचलमध्रुवं॥१८॥मूढ

ग्राहेणात्मनोयत्पीडयाक्रियतेतपः॥परस्योत्सा
दनार्थंवातत्तामसमुदाहृतं॥१९॥दातव्यमि
तियद्दानंदीयतेनुपकारिणे॥देशेकालेचपात्रे
चतद्दानंसात्विकंस्मृतं॥२०॥यत्तुप्रत्युपकारा
र्थंफलमुद्दिश्यवापुनः॥दीयतेचपरिक्लिष्टंत
द्राजसमुदाहृतं॥२१॥अदेशकालेयद्दानमपा
त्रेभ्यश्चदीयते॥असत्कृतमवज्ञातंतत्तामस
मुदाहृतं॥२२॥ॐतत्सदितिनिर्देशोब्रह्मण
स्त्रिविधःस्मृतः॥ब्राह्मणास्तेनवेदाश्चयज्ञा

श्चविहिताःपुराः ॥ २३ ॥ तस्मादोमित्युदाहृत्य
यज्ञदानतपःक्रियाः ॥ प्रवर्त्तंतेविधानोक्ताःस
ततंब्रह्मवादिनां ॥ २४ ॥ तदित्यनभिसंधायफ
लयज्ञतपःक्रियाः ॥ दानक्रियाश्चविविधाः ।
क्रियंतेमोक्षकांक्षिभिः ॥ २५ ॥ सद्भावेसाधुभा
वेचसदित्येतत्प्रयुज्यते ॥ प्रशस्तेकर्मणित
थासच्छब्दःपार्थयुज्यते ॥ २६ ॥ यज्ञेतपसि
दानेचस्थितिःसदितिचोच्यते ॥ कर्मचैवतद
र्थीयंसदित्येवाभिधीयते ॥ २७ ॥ अश्रद्धया

हुतंदत्तंतपस्तप्तंकृतंचयत ॥ असदित्युच्यते
पार्थनचतत्प्रेत्यनोइह ॥ २८ ॥ हरिः ॐ तत्सदि
तिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रेश्रीक
ष्णार्जुनसंवादेश्र
द्धात्रयविभागयो
गोनामसप्तदशो
ध्यायः ॥ १७ ॥ ॥
॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

संगंत्यक्त्वाफलंचैवसत्यागःसात्विकोमतः
९॥नद्वेष्ट्यकुशलंकर्मकुशलेनानुषज्जते
त्यागीसत्वसमाविष्टोमेधावीछिन्नसंशयः
१०॥नहिदेहभृताशक्यंत्यक्तुंकर्माण्यशेष
तः॥यस्तुकर्मफलत्यागीसत्यागीत्यभिधी
यते॥११॥अनिष्टमिष्टंमिश्रंचत्रिविधंकर्म
णःफलं॥भवत्यत्यागिनांप्रेत्यनतुसंन्या
सिनांक्वचित॥१२॥पंचैतानिमहाबाहो
कारणानिनिबोधमे॥सांख्येकृतांतेप्रो

क्तानिसिद्धयेसर्वकर्मणां॥१३॥अधिष्ठानंतथा
कर्त्ताकरणंचपृथग्विधं॥विविधाश्चपृथक्चेष्टा
दैवंचैवात्रपंचमं॥१४॥शरीरवाङ्मनोभिर्यत्क
र्मप्रारभतेनरः॥न्याय्यंवाविपरीतंवापंचैतेत
स्यहेतवः॥१५॥तत्रैवंसतिकर्त्तारमात्मानंके
वलंतुयः॥पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्नसपश्यति
दुर्मतिः॥१६॥यस्यनाहंकृतोभावोबुद्धिर्यस्य
नलिप्यते॥हत्वापिसइमांल्लोकान्नहंतिनानि
बध्यते॥१७॥ज्ञानंज्ञेयंपरिज्ञाताविधाकर्मचो

दना॥ करणंकर्मकर्त्तेतित्रिविधःकर्मसंग्रहः
॥१८॥ ज्ञानंकर्मचकर्त्ताचत्रिधैवगुणभेदतः प्रो
च्यतेगुणसंख्यानेयथावच्छृणुतान्यपि॥१९
सर्वभूतेषुयेनैकंभावमव्ययमीक्षते॥ अवि
भक्तंविभक्तेषुतज्ज्ञानंविद्धिसात्विकं॥२०॥
पृथक्त्वेनतुयज्ज्ञानंनानाभावान्पृथग्विधा
न्॥ वेत्तिसर्वेषुभूतेषुतज्ज्ञानंविद्धिराजसं॥२१
यत्तुकृत्स्नवदेकस्मिन्कार्येसक्तमहैतुकं
अतत्वार्थवदल्पंचतत्तामसमुदाहृतं॥२२॥

नियतंसंगरहितमरागद्वेषतःकृतं॥ अफलप्रे
प्सुनाकर्मयत्तत्सात्विकमुच्यते॥२३॥ यत्तु
कामेप्सुनाकर्मसाहंकारेणवापुनः॥ क्रिय
तेबहुलायासंतद्राजसमुदाहृतं॥२४॥ अ
नुबंधंक्षयंहिंसामनपेक्ष्यचपौरुषं॥ मोहा
दारभ्यतेकर्मतत्तामसमुदाहृतं॥२५॥ मुक्त
संगोनहंवादीधृत्युत्साहसमन्वितः॥ सिध्य
सिध्योर्निर्विकारःकर्त्तासात्विकउच्यते॥२६
रागीकर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धोहिंसात्मकोऽशुचिः

गी॰ हर्षशोकान्वितःकर्ताराजसःपरिकीर्त्तितः॥ अ॰१८
२७॥अयुक्तःप्राकृतस्तब्धःशठोनैष्कृतिको
लसः॥विषादीदीर्घसूत्रीचकर्तामसउच्यते॥
२८॥बुद्धेर्भेदंधृतेश्चैवगुणतस्त्रिविधंशृणु
प्रोच्यमानमशेषेणपृथक्त्वेनधनंजय॥२९
प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचकार्याकार्येभयाभये॥बं
धंमोक्षंचयावेत्तिबुद्धिःसापार्थसात्विकी॥
३०॥ययाधर्ममधर्मंचकार्यंचाकार्यमेवच
अयथावत्प्रजानातिबुद्धिःसापार्थराजसी ८९

३१॥अधर्मंधर्ममितियामन्यतेतमसावृता॥स
र्वार्थान्विपरीतांश्चबुद्धिःसापार्थतामसी॥३२
धृत्याययाधारयतेमनःप्राणेंद्रियक्रियः॥
योगेनाव्यभिचारिण्याधृतिःसापार्थसात्वि
की॥३३॥ययातुधर्मकामार्थान्धृत्याधार
यतेर्जुन॥प्रसंगेनफलाकांक्षीधृतिःसापार्थ
राजसी॥३४॥ययास्वप्नंभयंशोकंविषादंम
दमेवच॥नविमुंचतिदुर्मेधाधृतिःसापार्थता
मसी॥३५॥सुखंत्विदानींत्रिविधंशृणुमेभर

तर्षभ ॥ अभ्यासाद्रमतेयत्रदुःखांतंचनिगच्छ
ति ॥ ३६ ॥ यत्तदग्रेविषमिवपरिणामेमृतोपमं
तत्सुखंसात्विकंप्रोक्तंमात्मबुद्धिप्रसादजं
३७ ॥ विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेमृतोपमं ॥
परिणामेविषमिवतत्सुखंराजसंस्मृतं ॥
३८ ॥ यदग्रेचानुबंधेचसुखंमोहनमात्मनः
निद्रालस्यप्रमादोत्थंतत्तामसमुदाहृतं ॥ ३९
नतदस्तिपृथिव्यांवादिविदेवेषुवापुनः स
त्वंप्रकृतिजैर्मुक्तंयदेभिःस्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥

४० ॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्राणांचपरंतप ॥
कर्माणिप्रविभक्तानिस्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥ ४१
शमोदमस्तपःशौचंक्षांतिरार्जवमेवच ॥ ज्ञान
विज्ञानमास्तिक्यंब्रह्मकर्मस्वभावजं ॥ ४२ ॥
शौर्यंतेजोधृतिर्दाक्ष्यंयुद्धेचाप्यपलायनं ॥ दा
नमीश्वरभावश्चक्षात्रंकर्मस्वभावजं ॥ ४३ ॥
कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यंवैश्यकर्मस्वभावजं ॥
परिचर्यात्मकंकर्मशूद्रस्यापिस्वभावजं ॥
४४ ॥ स्वेस्वेकर्मण्यभिरतःसंसिद्धिंलभतेनरः ॥

स्वकर्मनिरतःसिद्धिंयथाविंदतितच्छृणु॥४५॥
यतःप्रवृत्तिर्भूतानांयेनसर्वमिदंततं॥स्वकर्म
णातमभ्यर्च्यसिद्धिंविंदतिमानवः॥४६॥श्रेया
न्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात॥स्वभा
वनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्विषं॥४७॥
सहजंकर्मकौंतेयसदोषमपिनत्यजेत॥स
र्वारंभाहिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः॥४८॥अ
सक्तबुद्धिःसर्वत्रजितात्माविगतस्पृहः॥नैष्क
र्म्यसिद्धिंपरमांसन्यासेनाधिगच्छति॥४९॥

सिद्धिंप्राप्तोयथाब्रह्मतथाप्नोतिनिबोधमे॥
समासेनैवकौंतेयनिष्ठाज्ञानस्ययापरा॥५०॥
बुध्याविशुद्धयायुक्तोधृत्यात्मानंनियम्यच
शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वारागद्वेषौव्युदस्यच
५१॥विविक्तसेवीलघ्वाशीयतवाक्कायमा
नसः॥ध्यानयोगपरोनित्यंवैराग्यंसमुपाश्रितः
५२॥अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रोधंपरिग्रहं॥
विमुच्यनिर्ममःशांतोब्रह्मभूयायकल्पते॥
५३॥ब्रह्मभूतःप्रसन्नात्मानशोचतिनकांक्षति

समःसर्वेषुभूतेषुमद्भक्तिंलभतेपरां ॥५४॥ मद्भक्त्या
मामभिजानातियावान्यश्चास्मितत्वतः। ततोमां
तत्वतोज्ञात्वाविशतेतदनंतरं ॥५५॥ सर्वकर्मा
ण्यपिसदाकुर्वाणोमद्व्यपाश्रयः। मत्प्रसादा
दवाप्नोतिशाश्वतंपदमव्ययं ॥५६॥ चेतसासर्व
कर्माणिमयिसंन्यस्यमत्परः। बुद्धियोगमुपा
श्रित्यमच्चित्तःसततंभव ॥५७॥ मच्चित्तःसर्वदु
र्गाणिमत्प्रसादात्तरिष्यसि। अथचेत्वमहंका
रान्नश्रोष्यसिविनंक्ष्यसि ॥५८॥ यदहंकारमा

श्रित्यनयोत्स्यइतिमन्यसे ॥ मिथ्यैषव्यवसा
यस्तेप्रकृतिस्त्वांनियोक्ष्यति ॥५९॥ स्वभावजे
नकौंतेयनिबद्धःस्वेनकर्मणा ॥ कर्तुंनेच्छसिय
न्मोहात्करिष्यस्यवशोपितत् ॥६०॥ ईश्वरः
सर्वभूतानांहृद्देशेर्जुनतिष्ठति ॥ भ्रामयन्सर्व
भूतानियंत्रारूढानिमायया ॥६१॥ तमेवशरणं
गच्छसर्वभावेनभारत ॥ तत्प्रसादात्परांशांतिंस्था
नंप्राप्स्यसिशाश्वतं ॥६२॥ इतितेज्ञानमाख्या
तंगुह्याद्गुह्यतरंमया। विमृश्यैतदशेषेणयथे

द्धसितथाकुरु ॥६३॥ सर्वगुह्यतमंभूयःशृणु
मेपरमंवचः इष्टोसिमेदृढमितिततोवक्ष्या
मितेहितं ॥६४॥ मन्मनाभवमद्भक्तोमद्याजीमां
नमस्कुरु मामेवैष्यसिसत्यंतेप्रतिजानेप्रि
योसिमे ॥६५॥ सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंश
रणंव्रज अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामि
माशुचः ॥६६॥ इदंतेनातपस्कायनाभक्ताय
कदाचन नचाशुश्रूषवेवाच्यंनचमांयोभ्य
सूयति ॥६७॥ यइदंपरमंगुह्यंमद्भक्तेष्वभिधा ७३

स्यति भक्तिंमयिपरांकृत्वामामेवैष्यत्यसंश
यः ॥६८॥ नचतस्मान्मनुष्येषुकश्चिन्मेप्रियकृ
त्तमः भविताचनमेतस्मादन्यःप्रियतरोभु
वि ॥६९॥ अध्येष्यतेचयइमंधर्म्यंसंवादमा
वयोः ज्ञानयज्ञेनतेनाहमिष्टःस्यामितिमेमतिः
॥७०॥ श्रद्धावाननसूयश्चशृणुयादपियोनरः
सोपिमुक्तःशुभांल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणां
॥७१॥ कच्चिदेतच्छ्रुतंपार्थत्वयैकाग्रेणचेतसा
कच्चिदज्ञानसंमोहःप्रनष्टस्तेधनंजय ॥७२॥ अ

गी० र्जुनउवाच ॥ नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्धात्वत्प्रसादा अ० १८
न्मयाच्युत ॥ स्थितोस्मिगतसंदेहः करिष्येवच
नंतव ॥ ७३ ॥ संजयउवाच ॥ इत्यहंवासुदेवस्य
पार्थस्यचमहात्मनः ॥ संवादमिममश्रौषमद्भु
तंरोमहर्षणं ॥ ७४ ॥ व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेत
द्गुह्यमहंपरं ॥ योगंयोगेश्वरात्कृष्णात्साक्षा
त्कथयतस्वयं ॥ ७५ ॥ राजन्संस्मृत्यसंस्मृत्य
संवादमिममद्भुतं ॥ केशवार्जुनयोःपुण्यंहृ
ष्यामिचमुहुर्मुहुः ॥ ७६ ॥ तच्चसंस्मृत्यसंस्मृ ५४
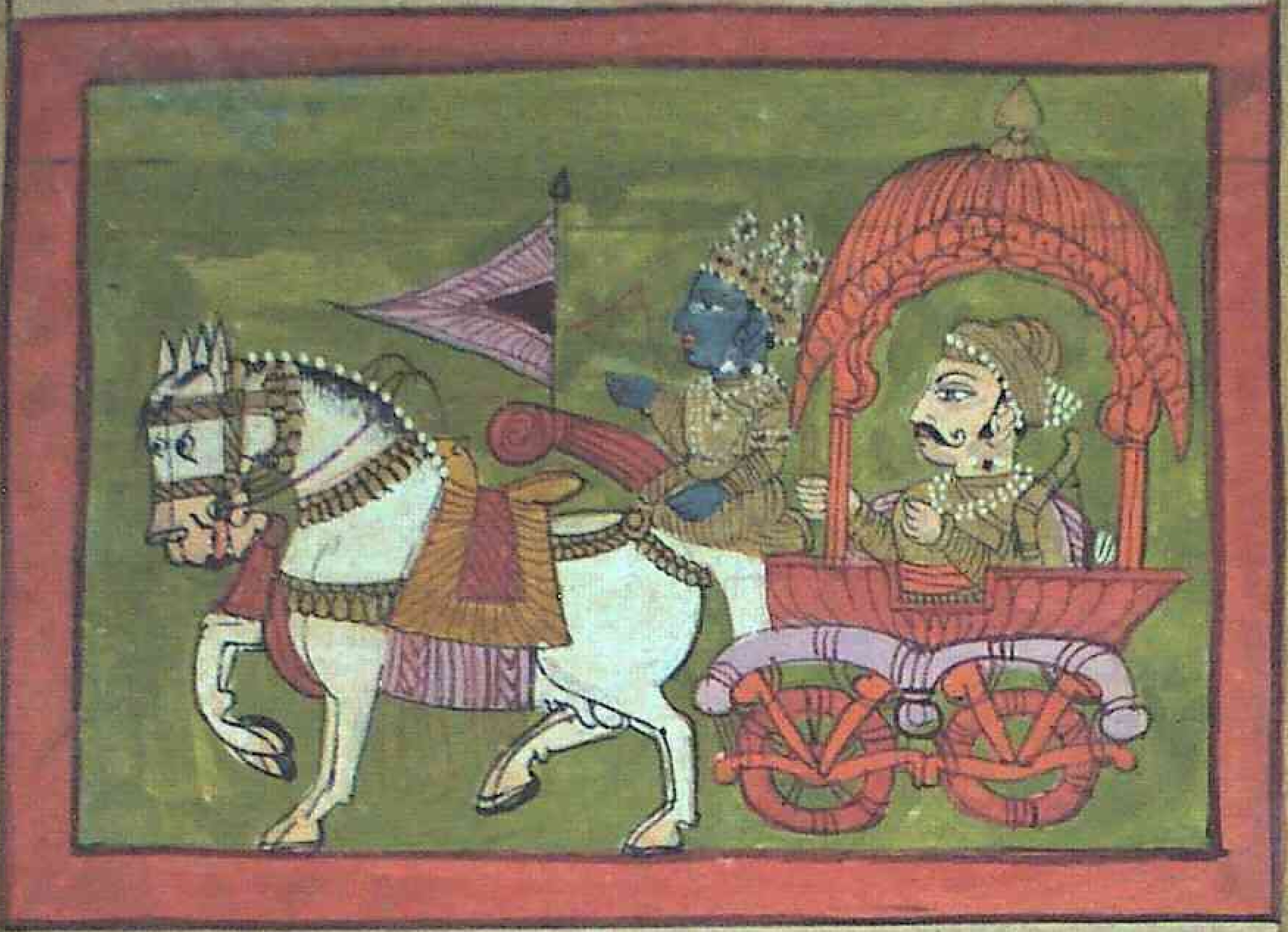
त्यरूपमत्यद्भुतंहरेः ॥ विस्मयोमेमहान्राजन्
हृष्यामिचपुनःपुनः ॥ ७७ ॥ यत्रयोगेश्वरःकृ
ष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः ॥ तत्रश्रीर्विजयोभूति
र्ध्रुवानीतिर्मतिर्ममः ॥ ७८ ॥ हरिः ॐ तत्सदिति
श्रीमन्महाभारतेशतसहस्रसंहितायांवय्या
शक्यांश्रीभीष्मपर्वणिश्रीमद्भगवद्गीतासूप
निषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेसकलशास्त्रविहृतौमोक्षसंन्या
सयोगोनामअष्टादशोध्यायः ॥ १८ ॥ शुभंभवतु